

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE – INŠTITUT ZA DRUŽBENE VEDE
Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij
Ljubljana, Kardeljeva ploščad 5

Tel.: 01/5805-370, 01/5805-105
Fax: 01/5805-104
E-mail: cjmmksjm@fdv.uni-lj.si

Raziskava

STALIŠČA O KORUPCIJI 2009

naročnik
Komisije za preprečevanje korupcije Republike Slovenije

pripravil:
dr. Slavko Kurdija

Ljubljana, januar 2010

STALIŠČA O KORUPCIJI 2009

Poročilo o raziskavi

V dneh od 1. do 9. decembra 2009 smo na osnovi vzorca telefonskih naročnikov zajeli 966 polnoletnih oseb, državljanov Slovenije, in z njimi izvedli telefonski intervju s pomočjo standardiziranega vprašalnika "Stališča o korupciji". Vzorčenje je potekalo iz vzorčne baze N=3263, pri realiziranih 966 intervjujih pomeni, da je bila vzorčna baza izčrpana do 30%. Telefonske intervjuje je izvedlo 28 izšolanih anketarjev CJMMK, povprečen čas trajanja intervjuja (računalniška meritev) je bila 12 minut, medtem ko je bil skupni bruto čas trajanja ankete 415 ur.

Zasnova vprašalnika Stališča o korupciji 2009 temelji na predlogi, ki jo je podal naročnik, dopolnil in dokončno metodološko oblikoval pa jo je doc. dr. Slavko Kurdija, sodelavec raziskovalne skupine CJMMK. Pri metodološki redakciji ter koordinaciji, nadzoru, ureditvi datoteke in izdelavi sumarnega poročila pa so sodelovali še strokovni sodelavci/ke CJMMK Martina Hočevar, univ. dipl. pol., Živa Broder, univ. dipl. soc. in dr. Matej Kovačič, univ. dipl. soc.

S telefonskimi intervjuji zbrano empirično gradivo smo, glede na strukturna odstopanja polnoletne populacije, utežili (ponderirali) in s tem zmanjšali pristranost in napake v rezultatih. Sistem ponderacije temelji na populacijskih izenačitvah glede na spol, starost, izobrazbo in prostorsko razpršenost. Utemeljitev in opis postopka uteževanja je podan v dokumentu S. Kurdija, J. Štebe, "Oblikovanje vzorčnih uteži za telefonsko anketo Politbarometer", CJMMK, PB3/97.

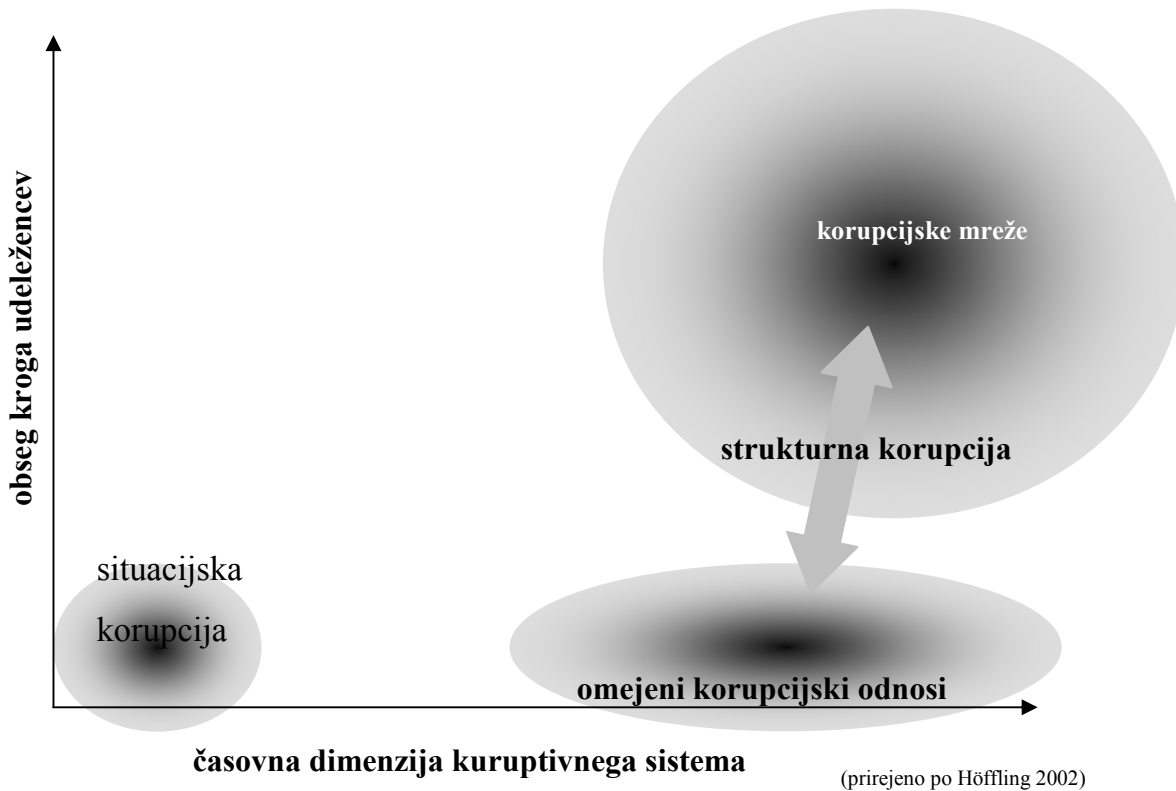
Poročilo vsebuje pregled vseh vprašanj in dobljenih odgovorov. Dodane so medletne primerjave ter tematsko sorodni podatki iz sekundarnih virov. Vprašanja in odgovori v gradivu so prikazani v izvorni obliki.

1.0 Pojemni uvod in osebna izkušnja korupcije

V povezavi s sondažo tako kompleksnega pojava kot je korupcija, se najprej pojavi vprašanje, kolikšen del koruptivnih dejanj javno mnenje sploh lahko zabeleži kot svojo osebno izkušnjo. Nasploh je možno (po Rose-Ackerman) koruptivni univerzum deliti na t.i. »*low-level corruption*«, torej korupcijo, ki se dogaja na nižjih upravnih in storitvenih nivojih sistema in pa t.i. »*high-level corruption*«, ki zajema visoke nivoje sistema in je umeščena v komplicirane socialne mreže .

Posameznik, ki ga ujame empirično spremljanje skozi javnomnenjsko profilacijo, trči predvsem na korupcijske dileme in probleme situacijske narave (kjer je krog udeležencev majhen, čas dogajanja pa omejen) ter (redkeje) na, po obsegu omejeno, a dalj časa trajajoče strukturne korupcije. Praviloma pa je velika večina ljudi zelo oddaljena od strukturne korupcije, ki izhaja in se dogaja v »high-level« korupcijskih mrežah. Kje se torej »percepcijsko« giblje empirični posameznik? Kot kaže spodnja shema, ima »slehernik« največ možnosti participacije v polju **izolirane situacijske korupcije**, kjer pa zaradi prisiljenosti v osebno, sporadično pobudo neznanemu in sistemsko nestigmatiziranemu izvajalcu uslug, vstopa v polje nejasnega in nekontroliranega tveganja (t.i. **tvegana korupcija**), zato takšna oblika ni ekspanzivna. Drugi tip je t.i. **vsakdanja korupcija**, ki jo determinira konformno vedenje (t.i. sistemske korupcije) ter bežna, situacijska interakcija. Deluje predvsem takrat, ko v nekem socialnokulturnem okolju vlada tak tip socialnega vedenja kot splošno znan in splošno sprejet in zato ponudba uslugojemalca ali celo zahteva uslugodajalca ne predstavlja resnejšega ekscesa. Ta tip je prisoten in ekspanziven tam, kjer mikro-morala prevladuje nad formalno makro-moralo. Ko gre za visoko stabilnost (trajnost) odnosov ter hkrati omejeno institucionalizacijo, dobimo obliko korupcije, ki je odporna na korupciji sovražno okolje. Namreč obojestranska pripravljenost na korupcijsko izmenjavo se odvija v specifičnem, ekskluzivnem in konspirativnem okolju majhnega števila, včasih tudi samo dveh akterjev, zato jo Höffling poimenuje **intimna korupcija**. Vse tri, tvegana, intimna in vsakdanja korupcija, se potencialno dotikajo »slehernika«, običajnega državljana. Tvegana in intimna korupcija v principu nista visoko ekspanzivni, ekspanzivnost vsakdanje korupcije pa je v največji meri odvisna od socialno-kulturnega okolja. Četrty tip, ki ga označuje sistemskost in konformnost, ob hkratni relativni trajnosti in strukturiranosti oz.

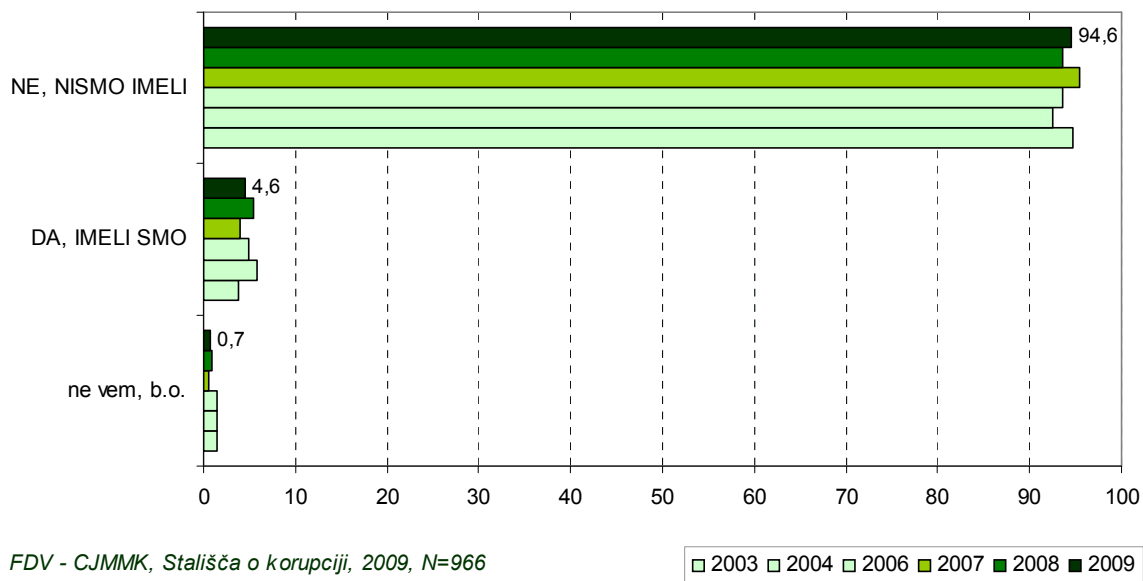
institucionaliziranosti, pa predstavlja t.i. **ekspanzivno korupcijo**¹. Ta oblika je socialno-kulturno dokaj univerzalna, vendar pa se »slehernik« v principu z njo ne srečuje, ker poteka znotraj specifičnih socialnih mrež.

Posameznik (»slehernik«), ki nima osebnih izkušenj, si po drugi strani (predvsem z medijskim posredovanjem ali konstrukcijo) ustvarja o tem prikritem fenomenu neko predstavo, s katero ocenjuje moč in dometa fenomena. Tako je empirični posameznik razcepljen med (subjektivno) zaznavo moči in dometa »visoke« korupcije ter hkratno odsotnostjo osebne izkušnje. V tej diskrepanci leži odgovor, zakaj več kot polovica vprašanih v naši raziskavi vidi korupcijo kot velik oz. zelo velik problem, hkrati pa izpričuje osebno izkušnjo le zelo malo vprašanih. V tokratni meritvi (za leto 2009) je takih 4,6% vprašanih, delež je iz lanskih 5,5% rahlo znižan.

¹ Model povzemamo po: Höffling, Ch.: Korruption als soziale Beziehung. Leske+Budrich. Opladen 2002, str.78f.

STE IMELI V ZADNJEM ČASU KAKRŠNOKOLI IZKUŠNJO S KORUPCIJO?

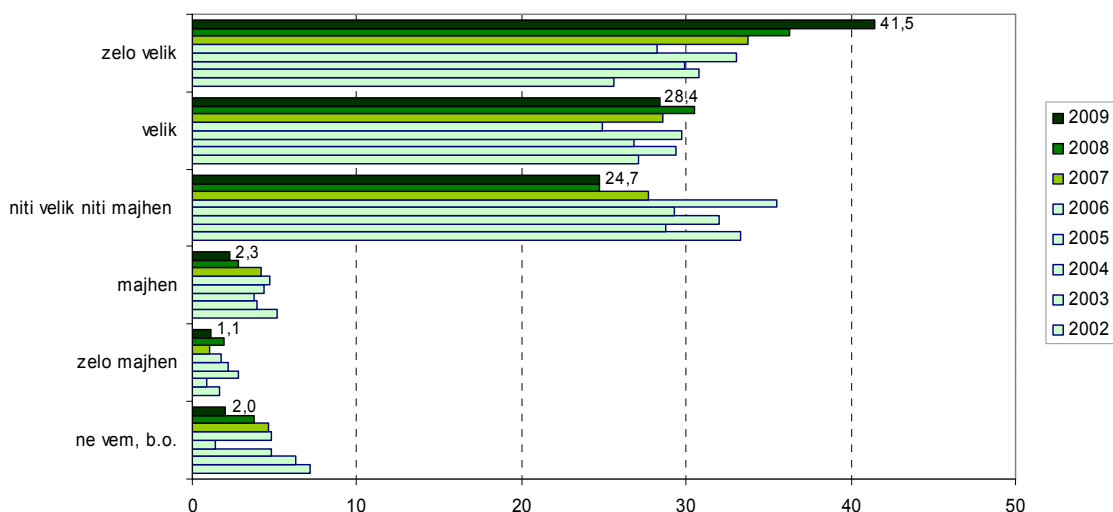
2.0. Zaznava in ocena razširjenosti korupcije v Sloveniji

Sprejemanje podkupnine v javnih službah se v kontekstu javnomnenjskega raziskovanja kaže kot "najvidnejši in najznačilnejši" kazalec razširjenosti korupcije. Presoj o razširjenosti korupcije v javnih službah respondenti v največji meri opirajo na poročanje medijev in v manjši meri na osebne izkušnje s korupcijo. Slednje nam, tako kot tokrat, potrjuje tudi serija podatkov iz predhodnih meritev. Odgovori na izhodiščno vprašanje "*Ali ste imeli vi ali vaši bližnji v zadnjem letu kakršnokoli izkušnjo s korupcijo?*", govorijo o razmeroma nizki ravni personalne zaznave korupcije v Sloveniji, če upoštevamo podatek, da že sedmo leto zapored približno 95% vprašanih ni imelo konkretne izkušnje s korupcijo (v obdobju zadnjega leta). Seveda pa ta podatek ne govori o realni razširjenosti korupcije na različnih ravneh, saj izhaja iz osebnega srečanja s koruptivnim dejanjem in predpostavlja "sistemsko izključenost" konkretnega posameznika.

Empirični posameznik se torej večinoma ne srečuje s pojavom neposredno, vendar ga zaznava preko formalnih in neformalnih informacijskih kanalov, ki oblikujejo njegovo stališče in mnenja, povezana s to tematiko. Vemo, da so mnenja, kljub svoji kompleksnosti in arbitrarnosti, lahko pomembni, če ne celo ključni dejavniki oblikovanja družbene klime in

političnega razpoloženja v določenem družbenem okolju. Kakšno je torej mnenje Slovencev in Slovenk o razširjenosti tega pojava v Sloveniji?

KAKO VELIK PROBLEM JE KORUPCIJA V DANAŠNJI SLOVENIJI?

FDV - C JMMK, Stališča o korupciji, 2009, N=966

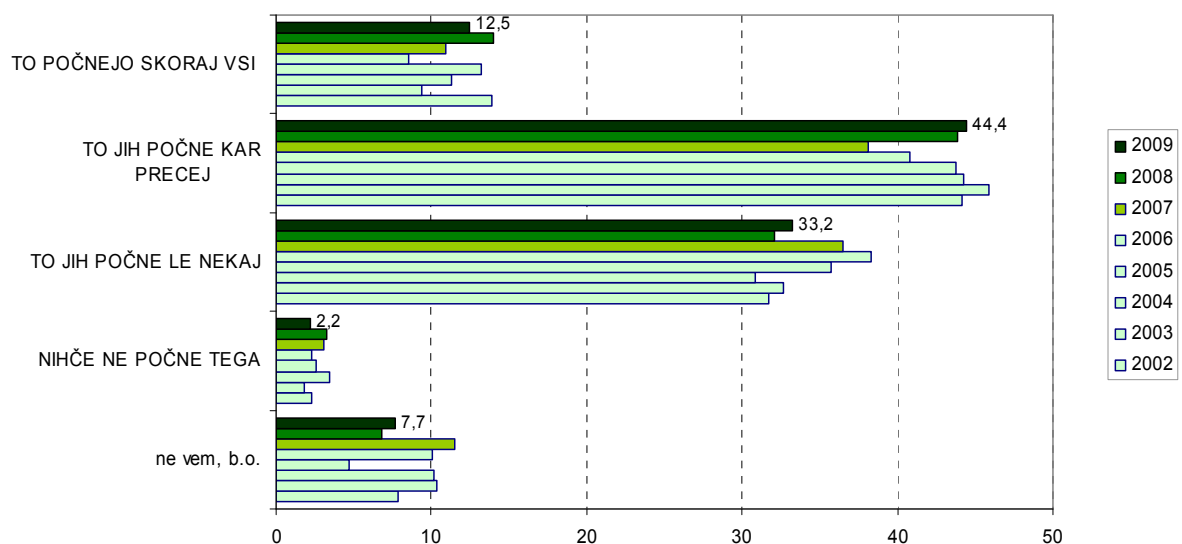
Eno ključnih vprašanj raziskave pokaže, da je – po mnenju ljudi – pojav v Sloveniji dokaj razširjen in da se njegova pojavnost v zadnjih letih, še posebej izrazito od leta 2006, še stopnjuje. Če seštejemo odstotke na odgovorih "velik problem" in "zelo velik problem" in ta seštevek primerjamo z odmerami iz zadnjih treh raziskav, vidimo, da gre za premik iz 62% na 67% in v zadnji meritvi na 70%. To potrjuje tudi povprečna ocena na lestvici od 1 do 5 (1 - zelo majhen problem / 5 - zelo velik problem), kjer smo leta 2007 beležili povprečje 3,94 v letu 2008 4,00, v zadnji meritvi (za leto 2009) pa 4,09. Premiki v zadnjem letu sicer niso tako izraziti kot pred tem, a indikativne so predvsem izrazite medčasovne tendence v smeri povečane kritičnosti javnega menja do tega pojava v Sloveniji.

3.0 Razširjenost korupcije v javnih službah

Na vprašanje o sprejemanju podkupnine v javnih službah se kot prevladujoče mnenje v celotni časovni seriji izkaže prepričanje o razmeroma veliki razširjenosti korupcije v javnih službah. Večina (44%) anketirancev ocenjuje, da podkupnino v javnih službah sprejema "precej javnih uslužbencev". Približno tretjina vprašanih (33%) meni, da podkupnino

sprejema "le nekaj javnih uslužbencev", 13% jih meni, da to počnejo skoraj vsi javni uslužbenci, le zanemarljiv delež anketirancev (2%) pa meni, da javni uslužbenci ne sprejemajo podkupnin. Slika splošne ocene o razširjenosti korupcije v javnih službah se v daljšem časovnem obdobju ni bistveno spremenila, a je kritični pol te slike, še posebej v zadnji meritvi, izostren. V grobem slika ostaja podobna lanski, viden je manjši upad deležev pri odgovoru: *to počnejo skoraj vsi*. Pričakovana pa ostaja tudi sociodemografska struktura anketirancev, ki izrekajo stališča o razširjenosti korupcije. Analiza pokaže, da prepričanje o razširjenosti korupcije močneje prevladuje med anketiranci, ki so mlajši, nižje izobraženi, z nizkim materialnim statusom, med upokojenci in brezposelnimi.

KAKO RAZŠIRJENA STA V SLOVENIJI POJAVA KORUPCIJE IN SPREJEMANJE PODKUPNINE V JAVNIH SLUŽBAH?

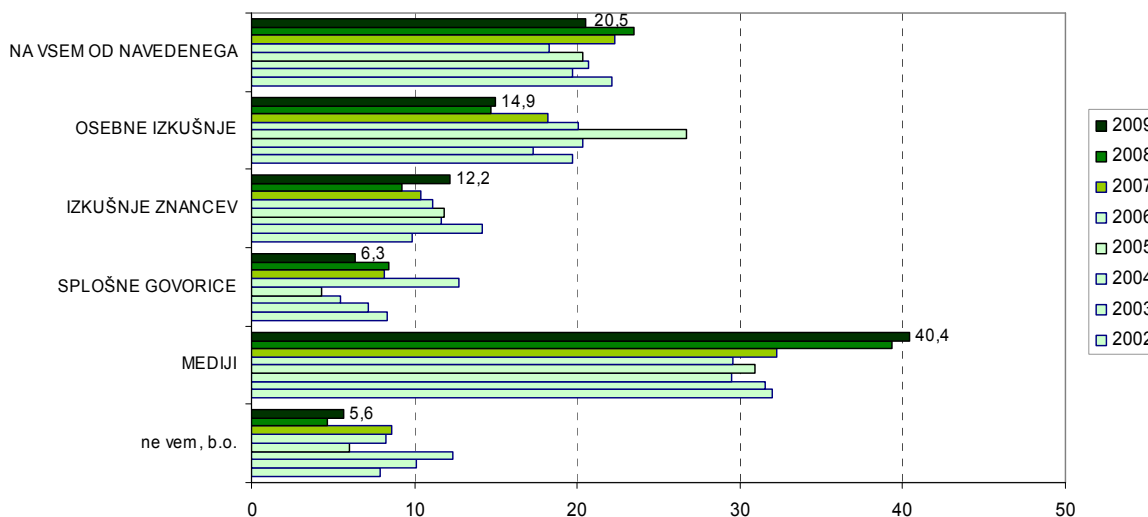
FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2009, N=966

4.0 Dejavniki, ki vplivajo na oblikovanje stališč

Interpretacija ocen o razširjenosti korupcije v javnih službah vključuje vprašanje dejavnikov, ki vplivajo na oblikovanje stališč o problemu korupcije. Rezultati predhodnih meritev kažejo, da *osebne izkušnje* s korupcijo in izkušnje drugih, ki jim anketiranci zaupajo, vplivajo na ocene o razširjenosti korupcije, vendar v manjši meri kot drugi dejavniki, pri čemer se delež v

obdobju sedmih meritev ni bistveno spremenil in ne presega petine respondentov (19%-2002; 20%-2006, 18%-2007, 15%-2008 in 2009). V primerjavi z lansko meritvijo se je delež anketirancev, ki ocene o razširjenosti korupcije utemeljujejo na govoricah oz. na tistem, kar ljudje na splošno govorijo o javnih uslužbencih, zmanjšal iz 8% na 6%. Po pripovedovanju tistih, ki jim zaupajo, svoja stališča utemeljuje 12% respondentov, nekoliko večji vpliv imajo osebne izkušnje, ki jih kot vir ocen navaja 15% respondentov. Še vedno pa na ocene o razširjenosti korupcije najbolj vplivajo mediji; več kot 40% anketirancev ocene o razširjenosti korupcije utemeljuje na tistem, kar so prebrali v časopisih in slišali po radiu in TV. Moč medijev kot vira za oceno razširjenosti korupcije se iz leta v leto povečuje (32% leta 2007, 39% leta 2008, 40% leta 2009). Delež vpliva medijev ostaja konstanten in prevladujoč v celotnem nizu sedmih meritev. Strukturna analiza pokaže tudi, da je pretežno na tej osnovi oblikovano tudi prepričanje, da *precej javnih uslužbencev sprejema podkupnino*. Prav tako pa, da je vpliv medijev na oblikovanje stališč o razširjenosti korupcije v javnih službah, tako v aktualni kot v vseh predhodnih meritvah, največji med najstarejšimi (statusno med upokojenci) ter anketiranci z nižjo stopnjo izobrazbe.

NA ČEM PREDVSEM TEMELJI TO VAŠE MNENJE? JE UTEMELJENO PREDVSEM NA ...

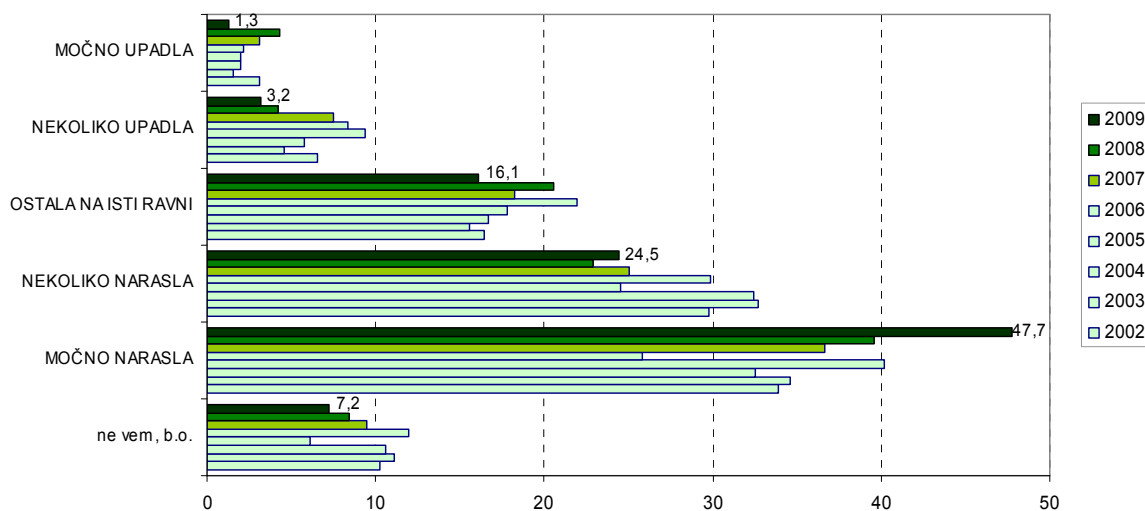

FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2009, N=966

5.0 Referenčno obdobje korupcije

Referenčno obdobje za pojav korupcije v Sloveniji je po mnenju večine anketiranih čas po letu 1990. Anketiranim smo zastavili vprašanje: "Ali je v primerjavi z obdobjem pred letom 1990 korupcija upadla ali narasla?". V seštevku odgovorov *nekoliko narasla / močno narasla* dobimo 72 % anketiranih. V primerjavi s predhodnimi meritvami je delež, ki govori o porastu korupcije, še posebej izrazito narasel v zadnjem letu in dosegel tak delež kritičnih odzivov, ki je najvišji v obdobju meritev. Ne glede na dinamiko pa je očitno, da javnost v povprečju sedanje obdobje v primerjavi s tistim pred letom '90, vrednoti kot izrazito bolj koruptivno. Ocena o povečanju korupcije prevladuje med starejšimi aktivnimi anketiranci in v starostnih skupini nad 60 let, manj premožnimi kategorijami z nižjo stopnjo izobrazbe, glede na zaposlitveni status pa predvsem med brezposelnimi in upokojenci.

ALI JE V PRIMERJAVI Z OBDOBJEM PRED LETOM 1990 KORUPCIJA V DANAŠNJI SLOVENIJI ...

FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2009, N=966

6.0 Ravnanja in ocene verjetnosti korupcije na posameznih področjih - koruptivni potencial.

Z raziskavo smo izmerili pripravljenost respondentov na sprejemanje korupcije kot sredstva za doseganje ciljev na neposreden način (ravnanje v hipotetičnem primeru) in posredno, z oceno verjetnosti korupcije na posameznih področjih. Za neposreden kazalec koruptivnega

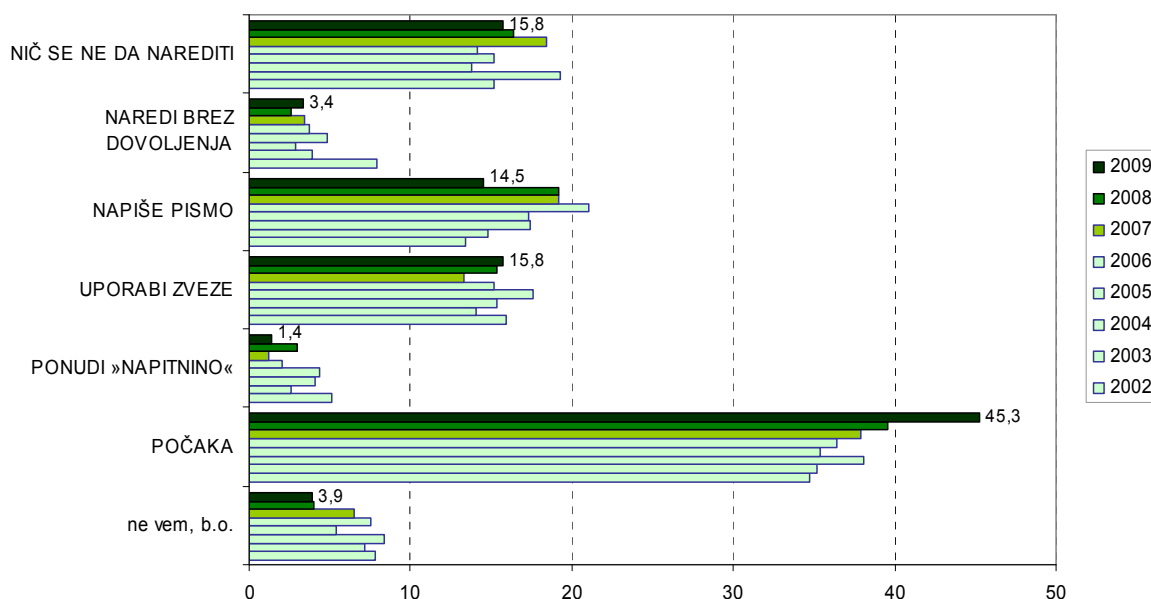
potenciala smo uporabili vprašanje, ki respondente sooča s hipotetično situacijo – kaj naj naredi človek, ki potrebuje neko dovoljenje od države, če mu uradnik reče "bodite potrpežljivi" in jih spraševali o ravnanju v takšni situaciji. Respondenti so lahko izbrali različne načine ravnanj in sicer:

- naj počaka, se bo že uredilo
- naj uradniku ponudi napitnino
- naj uporabi zveze
- naj napiše pismo predstojniku urada
- naj naredi brez dovoljenja to, kar namerava
- nič se ne da narediti

Odgovori na vprašanje o ravnanjih posameznikov kažejo na nizko načelno pripravljenost posameznikov, da bi sodelovali v korupciji – 45 % anketiranih meni, da je najboljša pasivna drža oz. "počakati, da se stvari uredijo"; 16% anketirancev meni, da *naj posameznik za dosego cilja uporabi zveze oz. ponudi "napitnino"* (1%); 3 % anketirancev meni tudi, da naj posameznik nameravano doseže "brez ustreznih dovoljenj", 16 % anketiranih *ne vidi rešitve* za težavo, medtem, ko bi 15% vprašanih o tem problemu *obvestilo predstojnika urada*. Bolj opazna sprememba v časovni vrsti, ki jo velja omeniti, je sprememba pri odgovoru *naj počaka se bo že uredilo*, kjer smo iz 2008 na 2009 beležili porast iz 39% na 45%, kar kaže na določene spremembe v izbiri ravnanj posameznika, ko se le-ta znajde pred dilemo možnega koruptivnega ravnanja. Sam potencial za korupcijo se s tem ni zmanjšal, morda je v perspektivi tega podatka lahko izražena predvsem nekoliko zmanjšana njegova neposrednost.

Strukturne primerjave pokažejo, da "koruptni" (*uporabi zveze*) potencial izkazujejo predvsem mlajši in anketiranci s srednjo izobrazbo ter anketiranci, ki poznajo izkušnje drugih, statusno med zaposlenimi v gospodarstvu, študenti in brezposelnimi. Veliko bolj strpni (se bo že uredilo) so starejši od 61 let in manj izobraženi (upokojenci).

KAJ NAJ NAREDI ČLOVEK, KI POTREBUJE NEKO DOVOLJENJE, ČE MU URADNIK REČE: "BODITE POTRPEŽLJIVI, POČAKAJTE"?

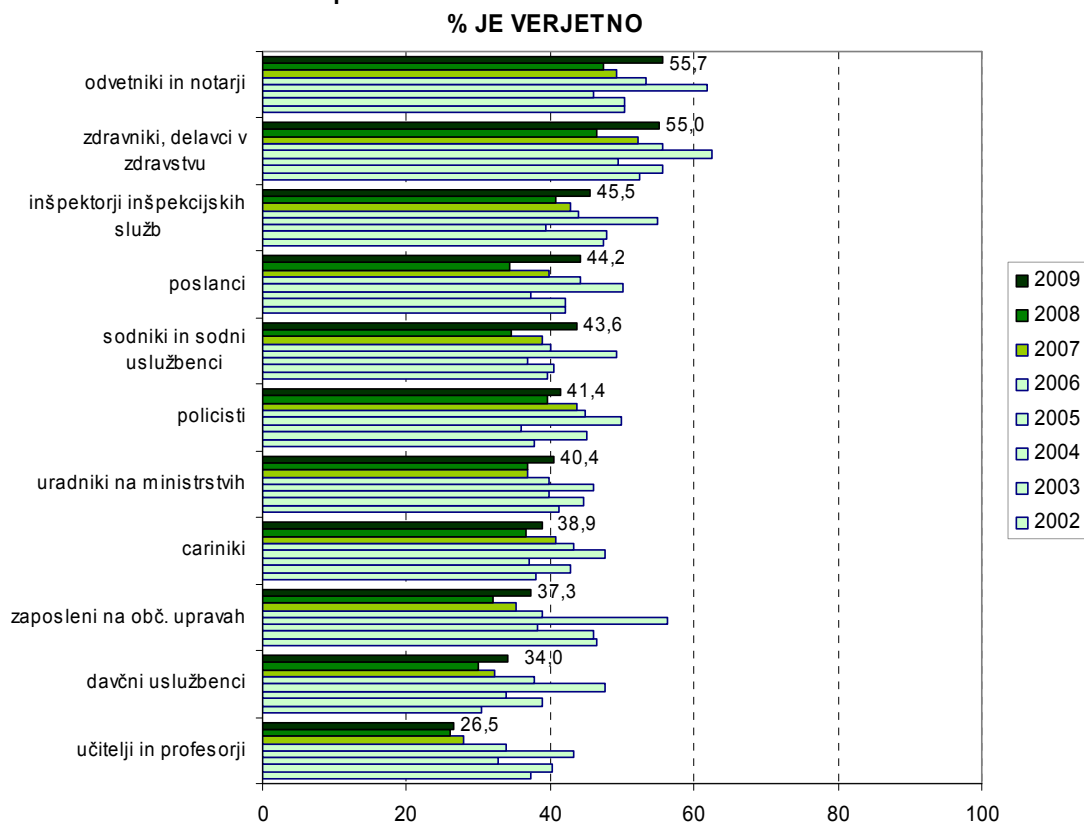
FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2009, N=966

6.1 Verjetnost korupcije na izbranem področju

Ocene verjetnosti korupcije na izbranih področjih smo uporabili kot posreden kazalec korupcijskega potenciala. Respondenti so za posamezna področja ocenjevali *verjetnost, da bi morali ponuditi denar, darilo ali uslugo, da bi uradne osebe opravile tisto, kar so dolžne storiti*. Značilnost predhodnih meritev je bila, da je glede na povpraševanje največ respondentov izrazilo prepričanje, da je največja verjetnost za pojav korupcije v *zdravstvu*. V tokratni raziskavi pa so najvišji delež verjetnosti korupcije anketiranci pripisali *odvetnikom in notarjem* že drugo leto zapored. Še vedno jim tesno sledijo *zdravniki, inšpektorji, poslanci, sodniki ter sodni uslužbenci, policisti, uradniki na ministrstvih in cariniki*. Na dno lestvice pa se glede verjetnosti korupcije po mnenju anketirancev uvrščajo *zaposleni na občinskih upravah, davčni uslužbenci, učitelji in profesorji*. Značilnost rezultatov pri tem vprašanju kaže dokaj enovit trendni dvig verjetnosti korupcije pri domala vseh institucijah. Največji dvig glede na predhodno meritev beležimo pri poslancih iz lanskim meritev, kjer se je 34% delež

povečal na 44%. Premiki v zadnji meritvi, če ga vrednotimo v povečanem »deležu kritičnosti za verjetnost korupcije«, izstopajo sodniki, odvetniki in zdravniki.

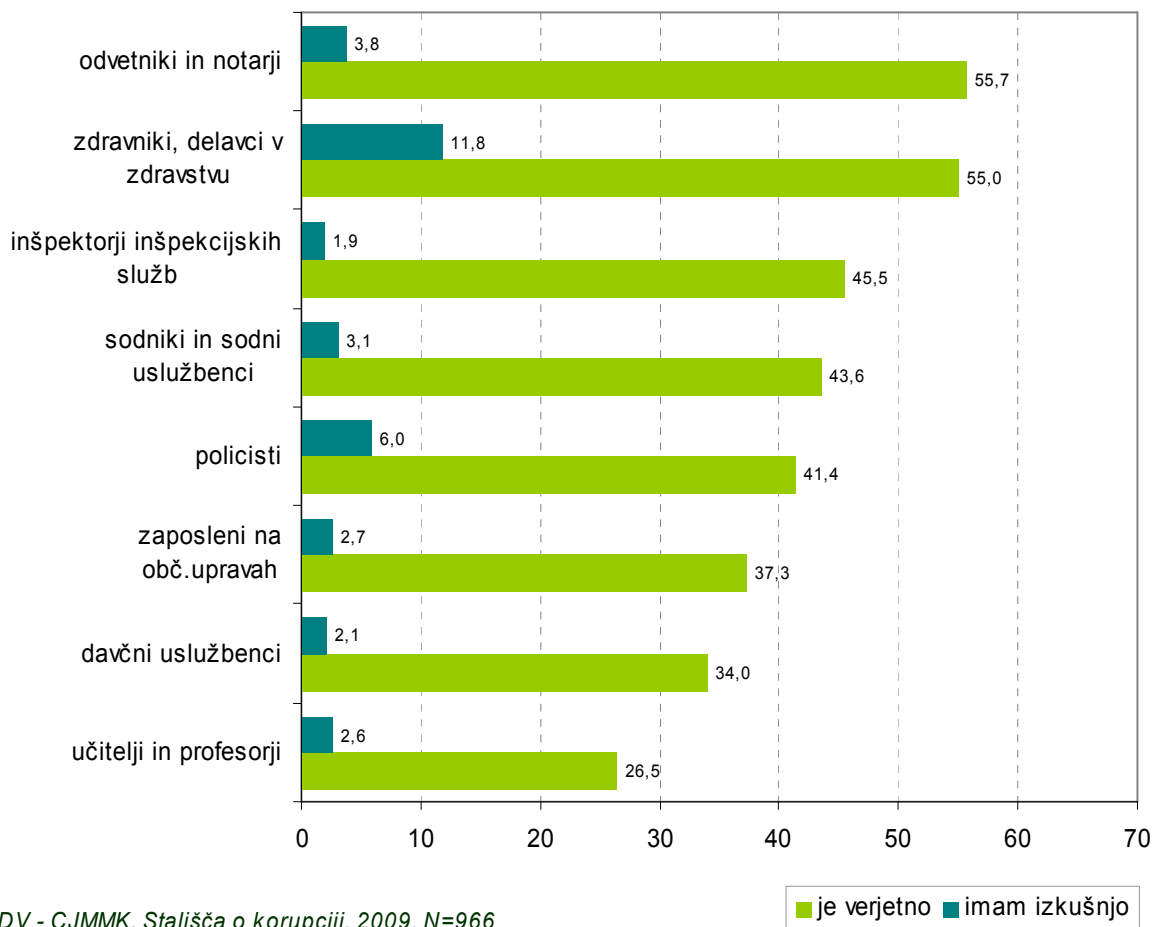
Ali menite, da je verjetno, ali da ni verjetno, da bi posameznik moral ponuditi denar, darilo ali uslugo, da bi spodaj našteje uradne osebe opravile tisto, kar so po službeni dolžnosti dolžne storiti?

FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2009, N=966

Primerjava odgovorov na vprašanje o osebni izkušnji s korupcijo in odgovorov na vprašanje o verjetnosti korupcije na izbranem področju razkriva izrazito diskrepanco med ocenami in empiričnimi navedbami. Pri vseh ocenjevanih področjih delež anketirancev, ki ocenjujejo, da je korupcija na navedenem področju verjetna, močno presega delež tistih, ki so na navedenem področju tudi zares imeli izkušnjo s korupcijo. Razlika, ki jo ugotavljamo, seveda ni neobičajna. Delno jo lahko pojasnimo s socialno-demografskimi atributi ocenjevalcev (zmožnost participacije pri koruptnem dejanju), delno pa je razlika v odgovorih posledica uporabe različnih meril v oceni nivojev korupcije. Konkretno: večina anketirancev, ki ima izkušnjo s korupcijo, navaja dejanja, ki so povezana s situacijsko korupcijo, medtem ko ocena verjetnosti korupcije vključuje tudi druge (sistemske) nivoje korupcije, ki pa niso vključeni v neposredno izkušnjo anketirancev.

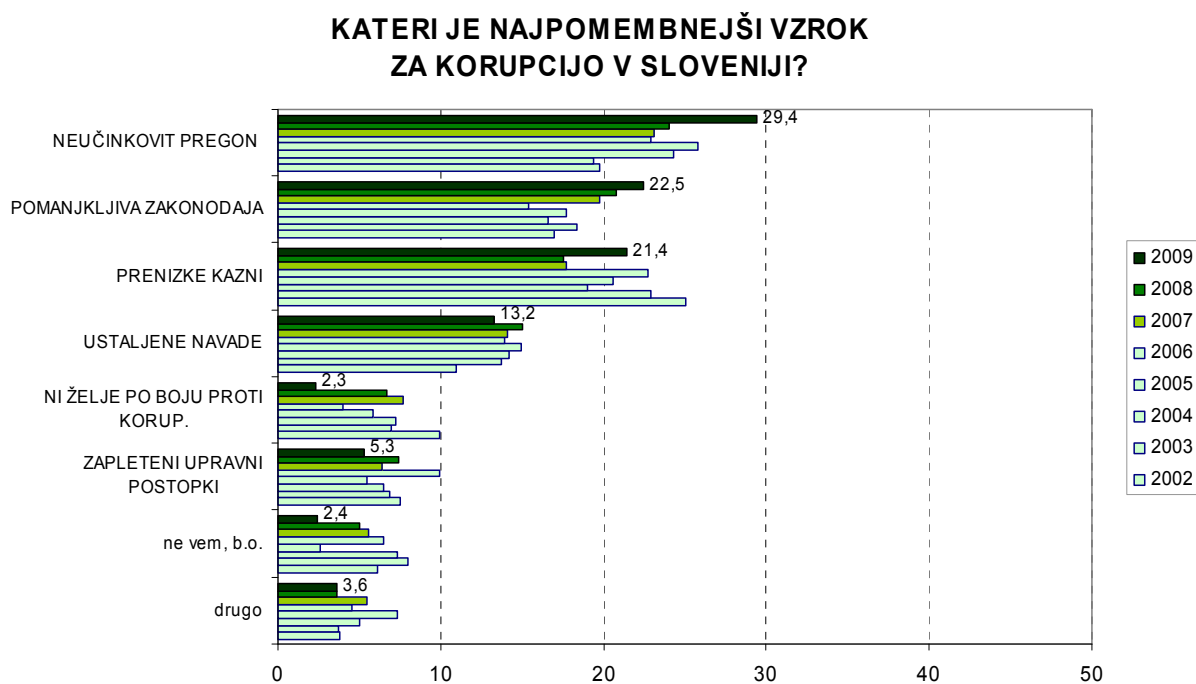
VERJETNOST KORUPCIJE IN DEJANSKA IZKUŠNJA

Strukturna analiza kaže na tipično odstopanje v ocenah med različnimi socialnimi kategorijami. Povedano drugače: starejši in anketiranci z višjimi stopnjami izobrazbe in posledično višjim socioekonomskim statusom so v ocenah o verjetnosti korupcije bolj zadržani, nasprotno pa so mlajši in tisti z nižjim socioekonomskim statusom v teh ocenah bolj izraziti. Domnevamo lahko, da so motivi za presojo verjetnosti korupcije pri posameznih kategorijah anketirancev različni in so povezani predvsem s socialnim položajem ocenjevalca. Denimo, občutek ekonomske neenakosti pri nižjih socialnih kategorijah se kaj lahko odraža v bolj izostrenem stališču do koruptivnosti na različnih družbenih področjih.

7.0 Vzroki za korupcijo

Najverjetnejši vzrok za pojav korupcije v Sloveniji je po mnenju anketirancev, kot vselej, *neučinkovit pregon korupcije*. O tem je prepričanih 29% respondentov. Glede na lansko meritev se je omenjeni razlog dvignil za 5 odstotnih točk. Za slabo stanje na tem področju anketiranci krivijo predvsem *pomanjkljivo zakonodajo* (23%) ter *prenizke kazni* (21%). Vzrok za korupcijo so po mnenju anketirancev tudi ustaljene navade ljudi (13%). V tokratni raziskavi beležimo upadanje odgovora o *pasivnem sprejemanju korupcije* (iz lanskih 7% na 2%), kar je v primerjavi s predhodnimi meritvami na najnižji ravni. To kaže na določene pozitivne tendence v smislu apatičnosti spopadanja s tem pojavom, kot smo ga zaznali v predhodnih meritvah.

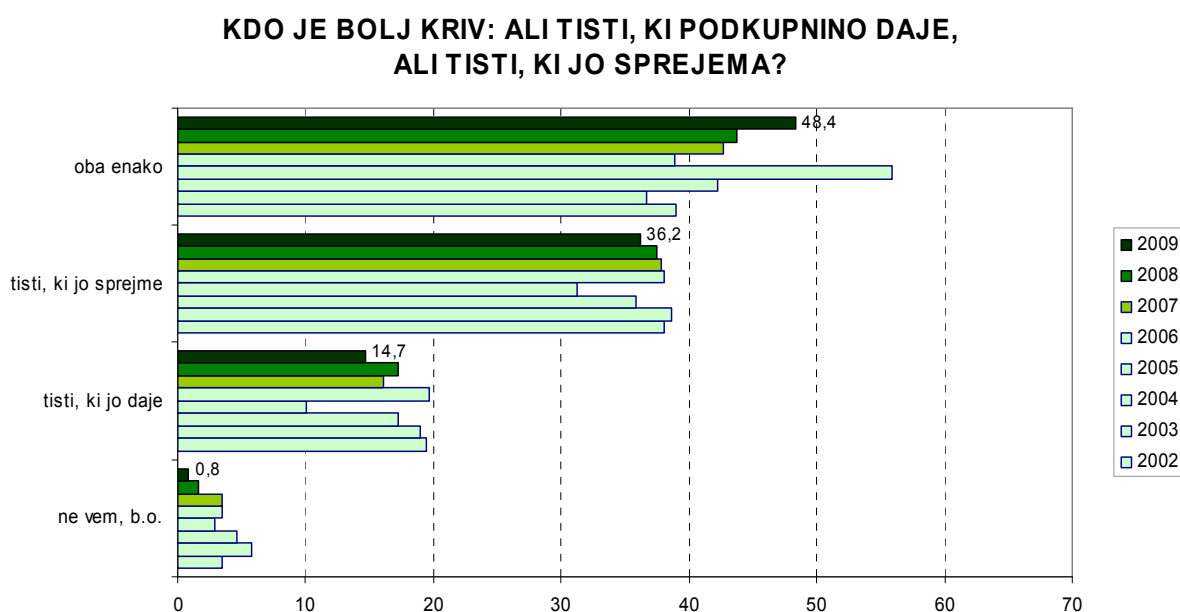

FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2009, N=966

Stališča o vzrokih za korupcijo so značilno strukturirana. "Pomanjkljiva zakonodaja", tako kot v predhodnih meritvah, kot vzrok za korupcijo navajajo predvsem starejši in anketiranci s poklicno izobrazbo, medtem ko visoko izobraženi, mladi do 30 let, zaposleni v (ne)gospodarstvu in anketiranci z višjim materialnim statusom ocenjujejo, da je pojav korupcije povezan predvsem z neučinkovitim pregonom. Nadpovprečen delež nižje izobraženih kot pomemben dejavnik korupcije navaja *prenizke kazni*.

8.0 Zaznava krivde pri koruptivnih dejanjih

V standardni nabor vprašanj sodi tudi vprašanje, ki preverja, kako respondenti razumejo koruptivni akt. Medletna primerjava meritev (ki smo jih opravili v CJMMK) pokaže, da je zaznava dokaj stabilna. Vprašani se razdelijo v dve enako veliki skupini: med tiste, ki vidijo problem korupcije zgolj v tistem, ki podkupnino sprejme in tiste, ki vidijo problem v obeh: tako tistem, ki sprejema, kot tistem, ki daje. Glede na lansko meritev se pokaže povečan delež pripisane krivde *obojim enako* in nekoliko zmanjšan delež krivde tistim, ki *podkupnino sprejema in jo daje*.

FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2009, N=966

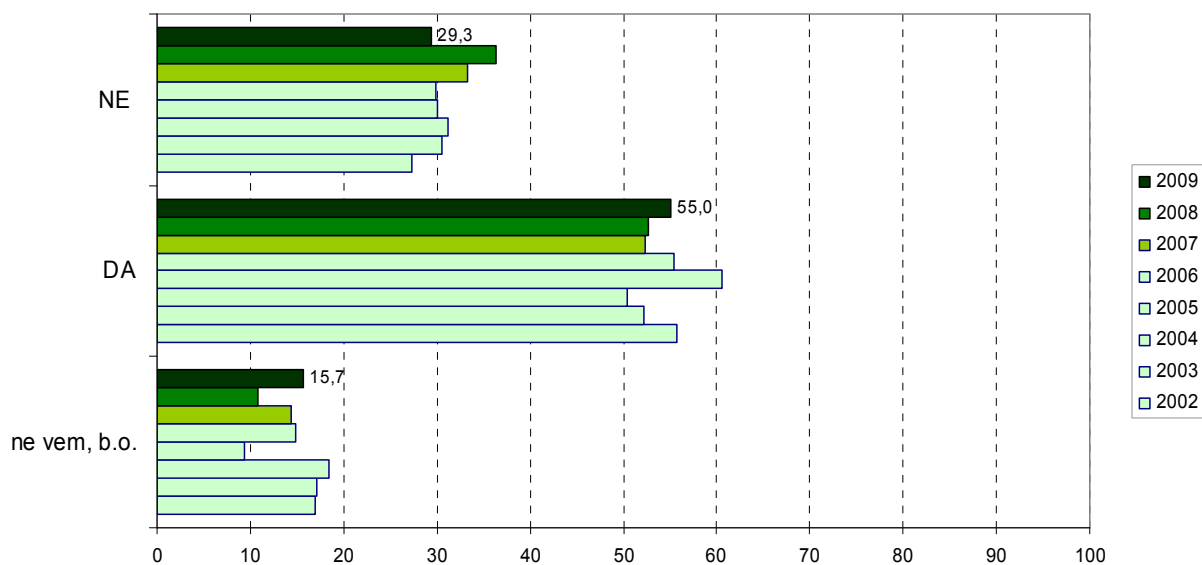
9.0 Ravnanje ob stiku s korupcijo

9.1 Pripravljenost prijaviti primer korupcije

Pomembno vprašanje subjektivne percepcije korupcije in prizadevanj za zniževanje korupcije je načelna pripravljenost, da prijavimo zaznane primere korupcije. Medletna primerjava ne kaže velikih razlik. Še vedno največji delež anketiranih – več kot polovica (55%) – izjavlja, da bi bila pripravljena korupcijo prijaviti, če bi zanjo izvedeli. Delež *pripravljenih prijaviti*

korupcijo se je povečal za 2% točke na 55%, medtem ko se je delež tistih, ki korupcije ne bi prijavili, zmanjšal iz 36% na 29%. To je sprememba, ki kaže – podobno kot pri vprašanju o vzrokih za korupcijo – določene pozitivne premike v smeri zmanjšanja pasivnosti (apatičnosti) do aktivnega spopada s korupcijo, če za primerjavo vzamemo predhodni dve meritvi. Strukturno gledano bi primer korupcije najprej prijavili predvsem mlajši od 30 let.

ALI BI PRIJAVILI PRIMER KORUPCIJE, ČE BI ZANJ IZVEDELI?

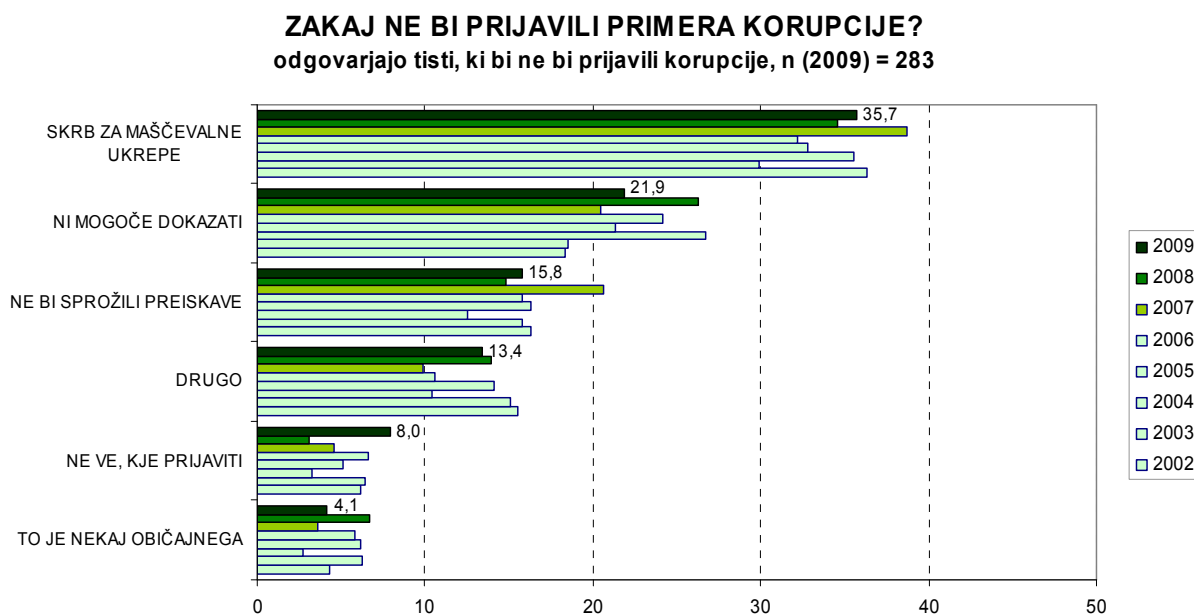

FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2009, N=966

9.2 Razlogi: zakaj korupcije ne bi prijavili?

Tiste anketirance, ki korupcije ne bi prijavili, smo povprašali tudi po razlogih. Največ (36%) jih pravi, da je ne bi prijavili, *ker se bojijo za morebitne negativne posledice*, 22% jih meni, da *prijava ne bi imela učinka, ker dejanja ne bi bilo mogoče dokazati*, 16% pa jih meni, da *prijava ne bi sprožila nadaljnjih postopkov*. Primerjava z lansko odmero pa kaže na specifično dinamiko v stališčih do teh vprašanj. Povečal se je delež tistih respondentov, ki ne vedo, kje bi bilo treba prijavo podati (iz 3% na 8%), relativno dosti pa je izgubil argument: *prijava ne bi imela učinka, ker dejanja ne bi bilo mogoče dokazati* (iz 26% na 22%); pa tudi odgovor: *ker je to pri nas nekaj običajnega* (iz 7% na 4%). Gre torej za že opažen trend sprememb v »argumentaciji apatičnosti«, če je javnost pred tem menila, da preiskava sploh ne bo sprožena in je bilo v zavesti javnosti prisotno prepričanje, da preiskava sicer bo, ne bo

pa tudi njenega zaključka, je tokrat delež skeptikov o dokazljivosti koruptnega ravnanja zmanjšan. Odziv javnosti še vedno kaže na specifično apatičnosti glede spopadanja s korupcijo in nezadovoljivo zaupanje v organe pregona, ki bi po mnenju ljudi morali aktivneje reševati omenjeno problematiko. A obenem velja dodati, da javnost kljub vtisom o »performativno političnem« značaju pregona korupcije predvsem s strani politike (vidno iz predhodnih meritev) kaže določene pozitivne signale v smislu zmanjšanja apatičnosti v oceni učinkovitosti postopkov pregona.

FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2009, N=966

10.0 Institucije in boj proti korupciji

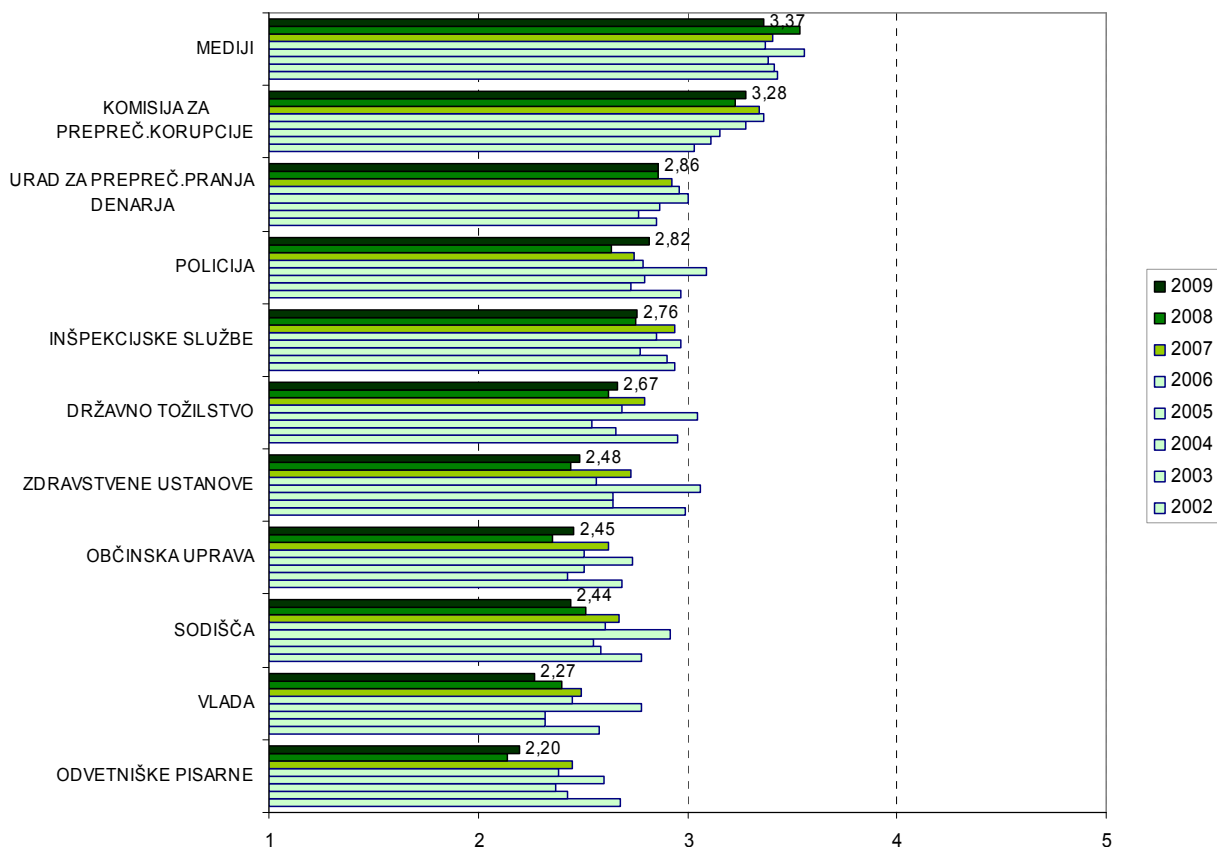
Zaznava korupcije v Sloveniji vključuje tudi predstave o tem, kdo je v Sloveniji najbolj zaslužen za boj proti korupciji. Po mnenju anketirancev so za boj proti korupciji najbolj zaslužni mediji in Komisija za preprečevanje korupcije. Slika stališč ostaja dokaj konstantna in razmerja odgovorov se v času niso kaj dosti spreminjala. Vidimo, da so mediji konstantno visoko, kar je pričakovano (predhodne meritve kažejo, da še nekoliko bolj izrazito, ko gre za predvolilna obdobja), čeprav se je ocena medijev glede na lansko meritev nekoliko zmanjšala (iz 3,54 na 3,37). Prav tako visoko stoji tudi Komisija za preprečevanje korupcije, pri kateri je v preseku s predhodno raziskavo opaziti ponoven porast pripisanih zaslug za boj proti korupciji. Pozitiven trend vloge Komisije za preprečevanje korupcije je vse od začetka

raziskave jasno opazen. Kljub delnemu upadu v lanskem letu je ta z zadnjo meritvijo zopet v porastu.

Strukturno medije favorizirajo starejši in anketiranci z nižjo izobrazbo. Pri komisiji izstopajo mlajši od 30 let – študentje in dijaki. Na dno nabora tistih, ki so pripomogli k boju proti korupciji, anketiranci uvrščajo odvetnike, tako kot lansko leto. Vlada, kot druga s spodnjega dela lestvice, je glede »zaslug« izgubila eno mesto, precej pa so glede na lanske odmere izgubila tudi sodišča, pridobile pa policija in občinska uprava.

KAKO SO NAŠTETE INSTITUCIJE PRIPOMOGLE K BOJU PROTI KORUPCIJI V SLOVENIJI?

(povprečje na lestvici od 1-sploh niso pripomogle do 5-močno so pripomogle)

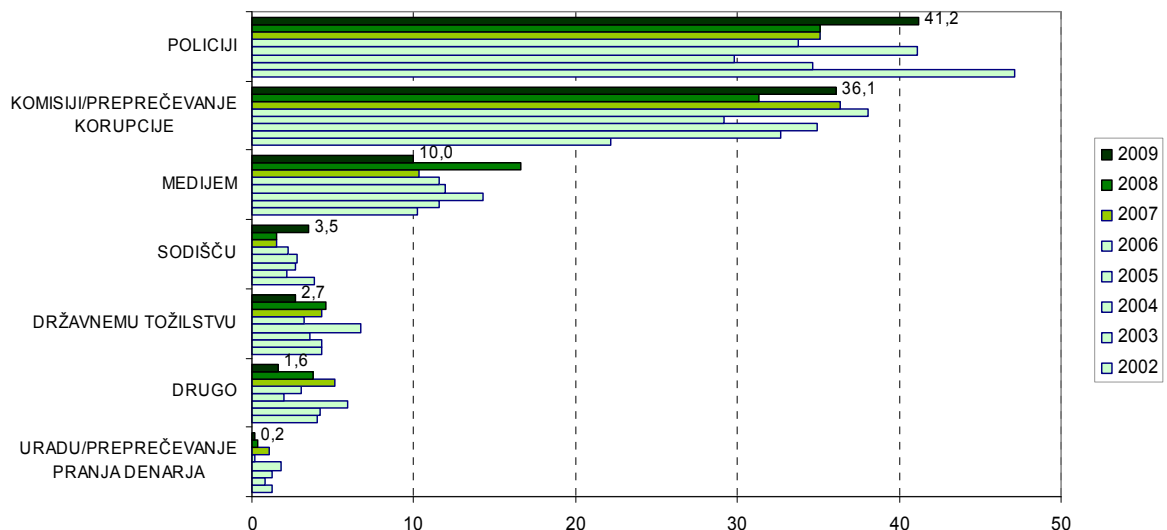
FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2009, N=966

11.0 Komu prijaviti?

Vprašanje, ki ga prav tako postavljamo vsa leta, meri na zaupanje institucijam, ki bi naj korupcijo preprečevale, obenem pa kaže tudi na poznavanje teh institucij. Slika iz letošnje meritve kaže, da sta, po mnenju anketiranih, najprimernejši mesti za prijavo korupcije *policija* (41%) in *Komisija za preprečevanje korupcije* (36%). Obe instituciji sta glede na lansko odmero pridobili značilnih 5 odstotnih točk. Precej pa so primerjalno izgubili *mediji* (iz 17% na 10%), ki imajo po teži sicer značilno manj navedb, kot prej omenjena prva dva »naslova«, kamor bi se anketiranci obrnili v primeru prijave. Ta delež je primerjalno, glede na preteklo obdobje (od leta 2002), na najnižji ravni.

Ostali akterji ostajajo bolj kot ne neprepoznavni. Državno tožilstvo, sodišča in Urad za preprečevanje pranja denarja tudi tokrat ostajajo v zavesti »korupcijsko osveščenih državljanov« dokaj nerelevantne instance.

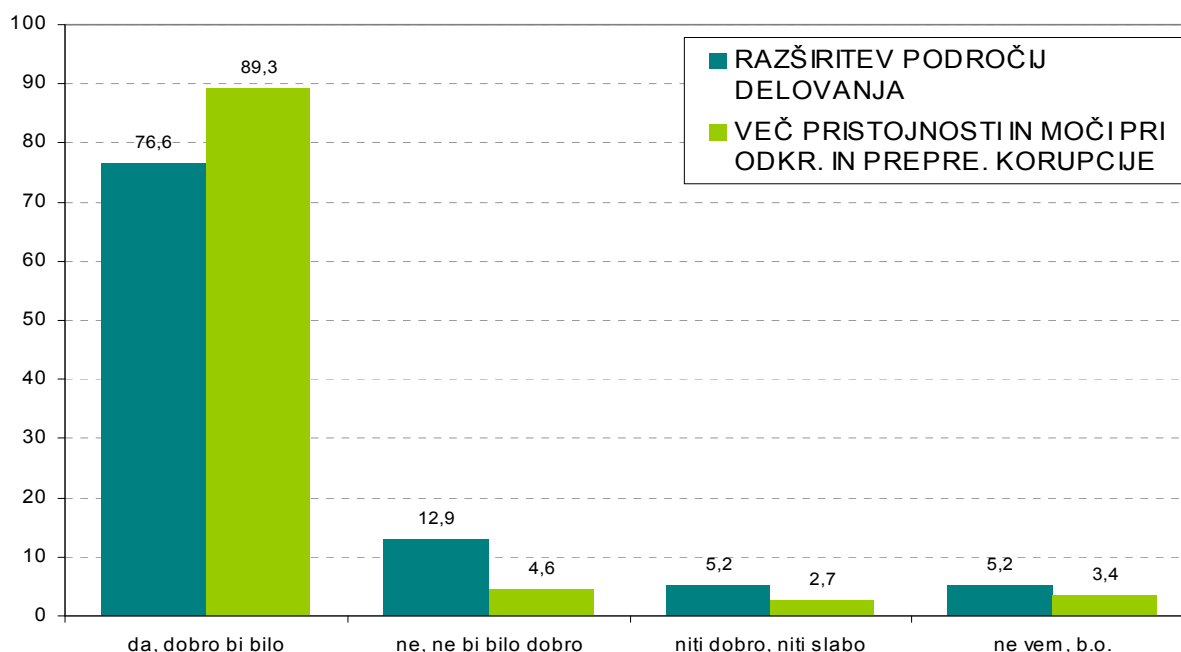
KOMU BI PRIJAVILI PRIMER KORUPCIJE, ČE BI ZANJ IZVEDELI?
odgovarjajo tisti, ki bi primer korupcije prijavili, n (2009) = 532

FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2009, N=966

12.0 Odnos javnosti do dela Komisije in njenih pristojnosti

RAZŠIRITEV IN POVEČANJE PRISTOJNOSTI KOMISIJE PRI PREPREČEVANJU IN ODKRIVANJU KORUPCIJE

FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2009, N=966

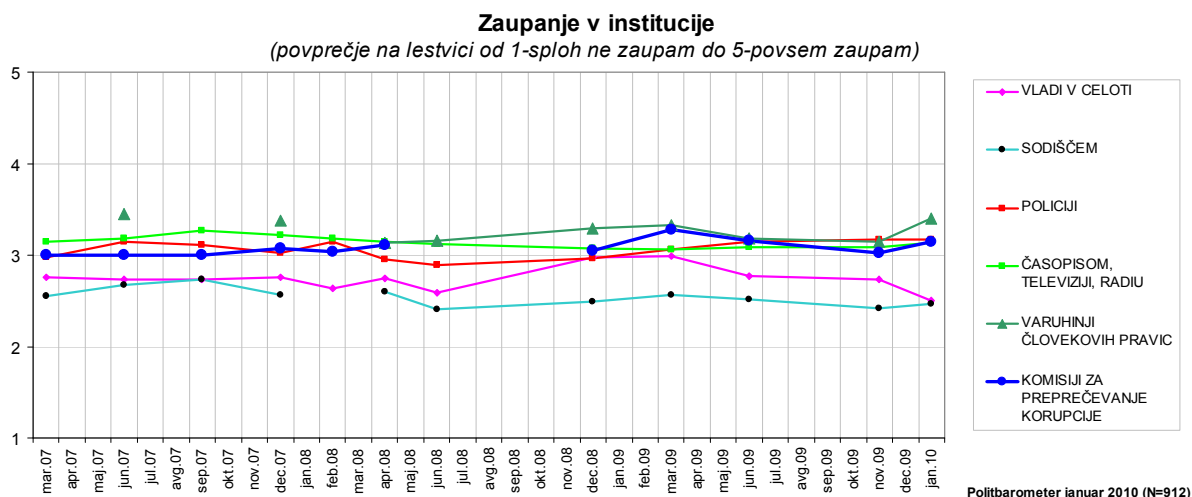
Glede na temo raziskave in aktualnost obravnave se seveda zastavlja vprašanje, kakšno vlogo in podporo uživa Komisija za preprečevanje korupcije v slovenski javnosti? Letos nas je predvsem zanimalo, kakšne in kako široke naj bodo pristojnosti Komisije. Prvo vprašanje se je nanašalo na širitev področja delovanja, medtem, ko smo v drugem povpraševali o primernost za povečanje pristojnosti in moči Komisije pri svojem delu. Zgornji graf potrjuje splošno sliko nesporne večinske podpore tako v smislu razširitve področij delovanja Komisije kot tudi v primeru povečanja njenih pristojnosti v primeru pregona korupcije. Kar 77% anketiranih se odzove afirmativno glede na razširitev delovanja Komisije; za povečanje pristojnosti in moči Komisije pa se izreče skorajda 90% vseh vprašanih. Strukturno vse subpopulacije vzorca Komisiji izrekajo izrazito večinsko podporo (izstopajoči so mlajši od 30 let in študentje: 92%, ter brezposelni: 91%).

Rezultati torej kažejo nesporno prevladujoče stališče do razširitve področja dela Komisije in povečanja njene moči in pristojnosti pri njenem delu v bodoče. To velja nesporno tako na ravni splošne javnosti kot na ravni vseh opazovanih družbenih subkategorij.

Javnost poleg obstoja in delovanja komisije, kar so jasno pokazale predhodne meritve, izrazito večinsko podpira tudi utrditev njene vloge, razširitev in povečanje njenih pristojnosti v samem procesu boja proti korupciji.

13.0 Sekundarni viri ...

Te vtise o odnosu javnosti do komisije potrjujejo tudi rezultati nekaterih drugih raziskav. Kot leto poprej, smo tudi letos kmalu po raziskavi Stališča o korupciji, izvedli tudi zadnjo iz serije raziskav Politbarometer. Ta med drugim vključuje vprašanja o zaupanju v različne institucije sistema, med katerimi je tudi Komisija za preprečevanje korupcije.

V seriji meritev od marca 2007 do marca 2009 Politbarometer ponuja časovno primerjalni pogled na zaupanje v specifične državne institucije, med katerimi je tudi *Komisija za preprečevanje korupcije* merjena osemkrat. V prikazu so institucije, katerih primerjalna osnova (z izjemo »Varuhinje«, ki je v prikazu zgolj ilustrativno) izhaja iz njihove sorodnosti glede na naloge, ki jih imajo in so vezane na spopadanje s korupcijo. Linija povprečij, ki kažejo stopnjo zaupanja ljudi v navedene institucije, kaže Komisijo primerjalno kot institucijo visokega zaupanja. Ta je v meritvah od marca lani, ko je bila ocena zaupanja izražena najvišje, v nadaljnjih dveh meritvah delno upadla, a je v zadnji meritvi (januar 2010) povprečna ocena zopet v porastu. To potrjuje pozitivno javnomnenjsko podobo Komisije, ki jo odraža tudi letošnja raziskava *Stališča o korupciji 2009*.

14. Zaključek

Splošna ocena zadnje meritve raziskave *Stališča o korupciji 2009* pokaže utrjenost predstav ljudi o razširjenosti tega pojava v slovenski družbi. Podatki v seriji večih meritev od leta 2002 pravzaprav ne kažejo velikih, korenitih sprememb v stališčih do tega pojava, kar je glede na naravo tega pojava seveda pričakovano. Tisto, kar daje vrednost ponavljajočim se letnim meritvam, je beleženje vtisa intenzivnosti in poudarkov pri nekaterih temah in subjektih, ki se v procesu pojava korupcije najpogosteje obravnavajo. Tako je za letošnje meritev vseeno moč opaziti povečano izostritev stališč v zvezi s pojavi in razširjenostjo korupcije, torej se javnost tendenčno iz leta v leto odziva bolj kritično. Lahko bi dejali, da je javnost v tem času – času krize in času vsesplošnega medijskega poročanja o dogodkih, ki kažejo na sum korupcije – pričakovano bolj senzibilizirana. Opazimo lahko, da ljudje zaznavajo povečan obseg koruptivnih dejanj še posebej v zadnjem času. Velja seveda omeniti, da se vsebina teh vprašanj skozi medijske tematizacije kaže še posebej izostreno. In ravno mediji so tisti dejavnik, ki najbolj vpliva na oblikovanje stališč in mnenj, povezanih s to problematiko. V predhodnih meritvah smo zaznali povečano stopnjo pasivizacije med ljudmi oz. »apatičnosti« do aktivnejšega reševanja tega problema predvsem zaradi občutka nemoči in premalo učinkovitega pregona. To velja tudi letos, vendar je v podatkih opaziti določene pozitivne premike tako v smeri zmanjšanja pasivnosti (apatičnosti) do aktivnega spopada s korupcijo (še posebej če za primerjavo vzamemo predhodni dve meritvi) kot tudi v smislu zmanjšanja apatičnosti v oceni učinkovitosti do postopkov pregona. Obenem velja poudariti, da javnost kljub vtisom o »performativno političnem« značaju pregona korupcije predvsem s strani politike (vidno iz predhodnih meritev), insistira in pričakuje aktivnejše spopadanje s korupcijo, večjo učinkovitost in boljše organiziranost pri pregonu le-te. Za konec pa gotovo velja omeniti, da tudi letošnje meritev zaznamuje položaj visoke podpore in visokega zaupanja do Komisije za preprečevanje korupcije, ki jo ta uživa v javnosti. Podatki kažejo izrazito afirmativen odnos anketiranih tako do nadaljnjega delovanja te komisije (predhodne meritve), kot tudi oceno potrebnosti širitve področja njenega delovanja. Nesporno pa je izražena tudi ocena o povečanju pristojnosti in moči Komisije v bodoče. Te ugotovitve potrjujejo tudi sekundarni viri (podatki drugih raziskav), kjer se Komisija uvršča med institucije visokega zaupanja med tistimi, katerih delo je vezano na boj proti korupciji.